

UŻYTKOWANIE MIĘSNE KRÓLIKÓW

Jerzy Bancewicz

WARMIŃSKO-MAZURSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO
z siedzibą w Olsztynie

Jerzy Bancewicz

Użytkowanie mięsne królików

Olsztyn, 2023 r.

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie
ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn, tel./fax 89 535 76 84, 526 44 39
e-mail: sekretariat@w-modr.pl, www.w-modr.pl

WMODR Oddział w Olecku

Aleja Zwycięstwa 10, 19-400 Olecko
tel. 87 520 30 31, 520 30 32, fax 87 520 22 17
e-mail: olecko.sekretariat@w-modr.pl

Dyrektor WMODR

mgr inż. Damian Godziński

I Zastępca Dyrektora WMODR

mgr Małgorzata Micińska-Wąsik

II Zastępca Dyrektora WMODR

mgr Sonia Solarz-Taciak

Dyrektor Oddziału WMODR w Olecku

mgr Robert Nowacki

Druk: Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie
ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn
tel./fax. 89 526 44 39, 89 535 76 84
e-mail: redakcja@w-modr.pl, www.w-modr.pl

Nakład: 200 egz.

Wydanie: I

SPIS TREŚCI

---

1. Wartość odżywcza mięsa króliczego	4
2. Najlepsze rasy królików do produkcji brojlerów	6
3. Obowiązujące wymiary klatek i boksów dla królików	7
4. Vademecum produkcji żywca króliczego	12
5. Zagospodarowanie mięsa króliczego na własne potrzeby	14

WARTOŚĆ ODŻYWCZA MIĘSA KRÓLICZEGO

Mięso królicze zaliczane jest do grupy mięs białych i odznacza się znakomitymi walorami smakowymi, a przede wszystkim zdrowotnymi. Jest soczyste i lekkostrawne, ponadto ma wysoką wartość odżywczą wynikającą z dużej zawartości składników pokarmowych i wysokiej wartości biologicznej białka. Szczególnie ważna jest wysoka przyswajalność składników pokarmowych z mięsa króliczego przez organizm człowieka. Białko mięsa króliczego przyswajane jest w 90%, a mięsa wołowego tylko w 62%.

Ta wysoka ocena mięsa króliczego znajduje potwierdzenie w wynikach licznych badań, a przede wszystkim mocno zakorzenionej w wielu krajach tradycji jego spożywania. Porównawcze analizy właściwości kulinarnych i smakowych mięsa króliczego wykazały jego przewagę nad innymi gatunkami mięs (tab. 1).

Zawartość białka w mięsie króliczym waha się od 18 do 23% i nie ustępuje ono pod tym względem cielęcinie. Z nielicznymi tylko wyjątkami, pozostałe gatunki mięsa wymienione w tabeli 1 zawierają mniej białka niż mięso królicze. Stosunkowo niska jest zawartość tłuszczu w tuszy królika, nie przekracza w zasadzie 6% i w dużym stopniu zależy od wieku i sposobu żywienia zwierząt. Trzeba dodać, że gdyby uwzględniono zawartość białka i tłuszczu w całych tuszach świńskich i cielęcych, a nie w samym mięsie, wskaźniki byłyby gorsze od podanych w tabeli dla mięsa z całych tuszek króliczych. Jedyne cielęcina i mięso niektórych gatunków ryb charakteryzują się niższą zawartością tłuszczu, który u królików składa się w 47,3% z kwasów tłuszczowych nasyconych, w 35,5% kwasów tłuszczowych pojedynczo nienasyconych, a w pozostałych 17,2% z kwasów wielonienasyconych. Egzogenny kwas linolowy stanowi 14,6% całkowitej zawartości kwasów tłuszczowych. Stosunek kwasów tłuszczowych nasyconych do wielonienasyconych wynosi 0,36 i jest odpowiedni z żywieniowego punktu widzenia.

Wartość odżywcza białka mięsa króliczego wynika z korzystnego składu aminokwasowego. Pod tym względem mięso królicze ustępuje jedynie dwóm produktom spożywczym, tj. jajom kurzym i mleku, stanowiącym punkt odniesienia w ocenie wartości biologicznej innych produktów spożywczych. Wynika to z faktu, że zawartość aminokwasów egzogennych w tym mięsie jest około 2% wyższa niż w mięsie innych gatunków zwierząt. W tabeli 2 podano zawartość aminokwasów egzogennych w białku różnych produktów spożywczych.

Dodatковым walorem mięsa króliczego jest mała, bo wynosząca tylko 2,7%, zawartość białka tkanki łącznej, mającego niską wartość odżywczą. Mała zawartość tłuszczu w powiązaniu z wysoką zawartością białka z nieznacznym udziałem tkanki łącznej sprawia, że mięso królicze jest lekkostrawne i ma wysoką wartość odżywczą. Mięso królicze jest także bogate w składniki mineralne, takie jak potas, magnez, wapń, żelazo, fosfor. Także pod tym względem przewyższa pozostałe gatunki mięs. Stosunkowo niska jest zawartość sodu. Natomiast zawartość witaminy B1 w mięsie króliczym jest podobna jak w mięsie drobiowym i jagnięcym, ale niższa niż w mięsie wołowym, wieprzowym i cielęcym. Mięso królicze, jest ubogie w szkodliwe dla człowieka substancje purynowe i cholesterol, zawiera za to dużo lecytyny (ok. 700mg%). Może być z powodzeniem stosowane w diecie osób z arteriosklerozą, chorobami przewodu pokarmowego, wątroby i dróg żółciowych oraz chorobami serca, nerek i cukrzycą.

Tabela 1. Zawartość podstawowych składników w mięsie różnych gatunków zwierząt rzeźnych

Rodzaj mięsa	Zawartość w %		
	woda	białko	tłuszcz
Królik	70-75	18-23	2-6
Wołowina – chuda	67	19	13
Cielęcina – samo mięso	75	22	2
Wieprzowina – samo mięso	74	21	3
Baranina – chuda	69	18	12
Konina – średnio	75	20	2,5
Koza – średnio	70	19,5	8
Kura – średnio	73	21	5
Perliczka	70	20	7,3
Bażant	68	22	8,8
Gołąb	62	16,5	18,0
Kaczka dzika	60	18,5	19,1

Źródło: Barabas, Bieniek – Króliki – towarowa produkcja mięsna; Warszawa 2003r.

Tabela 2. Zawartość aminokwasów egzogennych w białku różnych produktów spożywczych

Udział aminokwasów w białku (%)							
Aminokwas	wołowina	wieprzowina	jagnięcina	jaja	mleko	pszenica	mięso królicze
Treonina	4,0	5,1	4,9	5,1	4,7	2,9	5,4
Walina	5,7	5,0	5,0	6,8	6,7	4,4	5,8
Leucyna	8,4	7,5	7,4	8,8	9,9	6,7	6,9
Izoleucyna	5,1	4,9	4,8	6,3	6,5	3,3	5,2
Metionina + cystyna	3,7	3,8	3,6	5,8	3,3	4,1	4,2
Fenylalanina + tyrozyna	7,2	7,1	7,8	9,9	10,0	7,5	9,0
Histydyna	2,9	3,2	2,7	2,4	2,7	2,3	1,6
Tryptofan	1,1	1,7	1,3	1,5	1,3	1,1	0,6
Lizyna	8,4	7,8	7,6	7,0	8,0	2,8	9,3
Razem	46,5	46,1	45,1	53,6	53,1	35,1	48,0

Źródło: Barabas, Bieniek – Króliki – towarowa produkcja mięsna; Warszawa 2003 r.

Tabela 3. Zawartość cholesterolu w różnych produktach spożywczych

Rodzaj produktów	Zawartość cholesterolu w 100g produktu (mg)
Jaja kurze (żółtko)	650-750
Słonina	110-145
Mięso kurze	78-98
Cielęcina	40-50
Wołowina	45-60
Mięso królicze	30-35
Tłuszcz drobiowy	72-76
Tłuszcz króliczy	35-38

Źródło: Chmielarczyk Teresa i Robert – Początkujący hodowcy królików reksów. Kraków 2004 r.

Tabela 4. Zawartość tłuszczu w tuszach różnych gatunków zwierząt gospodarskich

Gatunek zwierząt	Masa tuszy (kg)	Tłuszcz (%)
Króliki	1,2-1,6	3-6
Cielęta	150-200	8-10
Brojlery kurze	1,3-1,5	9-10
Młode opasy	200-300	12-19
Jagnięta	5-10	20-25
Świnie	70-80	30-38

Źródło: Chmielarczyk Teresa i Robert – Początkujący hodowcy królików reksów. Kraków 2004 r.

NAJLEPSZE RASY KRÓLIKÓW DO PRODUKCJI BROJLERÓW

Nowozelandzkie białe (NB)

Króliki tej rasy zostały wyhodowane w USA w Kalifornii, jako obiekt krzyżowania miejscowych królików białych z olbrzymem belgijskim i zajęczakiem. Do Polski króliki te zostały sprowadzone po raz pierwszy w 1964 roku i zyskały duże uznanie hodowców.

Charakteryzują się walcowatym tułowiem i dobrym umięśnieniem partii grzbietowej. W obrębie omawianej rasy można wyróżnić dwa typy:

- większy o silniejszej budowie, większej masie ciała i dłuższych uszach;
- mniejszy o skróconej sylwetce, mniejszej masie ciała i krótszych uszach.

Króliki nowozelandzkie białe są albinotyczne (czerwone oczy), o śnieżnobiałym futerku. Należą do raz wcześniej dojrzewających. Już w wieku 4-4,5 miesiąca można używać je do rozplodu. Od samicy, w bardzo dobrych warunkach pomieszczeniowych i żywieniowych, można w roku uzyskać od 6-8 miotów.

Samice charakteryzują się bardzo dobrymi wartościami macierzyńskimi, dobrze opiekują się młodymi, co przy dużej ich mleczności pozwala na wysoki odchów młodych, średnio około 8 królicząt. Młode króliki charakteryzują się szybkim tempem wzrostu. Średnia masa noworodków wynosi ok. 62 g, w wieku 30 dni uzyskują około 550 g. Wysokie tempo wzrostu utrzymuje się u nich do wieku 90 dni. Przy zapewnieniu dobrych warunków pomieszczeniowych i żywieniowych w wieku 90 dni osiągają masę ciała około 2,5 kg. Króliki są rasą wybitnie mięsną o wydajności rzeźnej około 62% (w wieku 90 dni).

Masa ciała zwierząt dorosłych waha się od 4,5-5,0 kg, a samice są cięższe niż samce.

Termondzkie białe (TB)

Jest to rasa powszechnie hodowana w Belgii i powstała w wyniku selekcji białych olbrzymów belgijskich. Do Polski sprowadzono je w 1978 roku do ZZD Instytutu Zootechniki w Chorzelowie. Ich budowa stanowi pośredni typ między olbrzymem belgijskim a białym nowozelandzkim. Mają długie, dobrze umięśnione tułowie o mocnym i szerokim zadzie, przód zaś nieco zwężony. Barwa okrywy włosowej jest śnieżnobiała (czerwone oczy). Masa ciała dorosłych osobników waha się od 4,5-5,5 kg. Średnia liczebność miotu wynosi powyżej 8 królików. W wieku 90 dni przy dobrych warunkach żywieniowych i pomieszczeniowych uzyskują masę ciała powyżej 2,5 kg.

Wskaźniki użyteczności rzeźnej i mięsnej dorównują wartościom ras typowo mięsnych [Niedźwiadek i in. 1983]. Wydajność rzeźna wynosi około 60%. Wadą królików termondzkich białych jest częste występowanie odgniotków skoków, zwłaszcza w przypadku utrzymywania zwierząt w klatkach o podłodze z siatki metalowej. W celu uniknięcia odgniotków wkłada się do klatek kawałki płyt pilśniowych lub desek, na których króliki chętnie przebywają.

Kalifornijski (K)

Według źródła amerykańskich króliki tej rasy otrzymano drogą krzyżowania międzyrasowego [Niedźwiadek 1984]. Uzyskano ją w wyniku krzyżowania królików ras: nowozelandzkiej białej, szynszyl oraz rosyjskiej gronostajowej. Zostały wyhodowane w Stanach Zjednoczonych w okolicy Kalifornii. Do Polski zostały sprowadzone z Anglii w 1964 roku. Dobrze przystosowały się do naszych warunków chowu. Odnaczają się zwarta budowa ciała i bardzo dobrym umięśnieniem. Masa dorosłych samic dochodzi do 4,3 kg a samców do 4,0 kg. Okrywa włosowa jest śnieżnobiała z czarnymi odznakami na końcu nosa, na uszach, łapkach i ogonie. Można też spotkać króliki tej rasy, których pigmentacja odznak jest brązowa. Intensywność barwy zależy od temperatury otoczenia. W niskich temperaturach, w okresie zimy zabarwienie odznak jest ciemniejsze i bardziej intensywne niż w temperaturach wyższych. Zaliczane są Doras wcześniej dojrzewających. Do rozplodu nadają się w wieku około 4,5 miesiąca. Średnia liczebność miotu sięga do 8 królicząt. Samice charakteryzują się dobrymi wartościami macierzyńskimi. W dobrych warunkach pomieszczeniowych i żywieniowych w wieku 90 dni mają masę ciała około 2,3 kg. Wydajność rzeźna wynosi około 62%, a udział mięsa w tuszce 82%. [Niedźwiadek 1983].

OBOWIĄZUJĄCE WYMIARY KLATEK I BOKSÓW DLA KRÓLIKÓW

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich – zgodne z normami Unii Europejskiej.

Przedstawiam poniżej fragmenty rozporządzenia dotyczące królików.

Rozdział 7. Minimalne warunki utrzymywania zwierząt futerkowych

§ 30.

1. Króliki utrzymuje się na wolnym powietrzu pod zadaszeniem lub w pomieszczeniach inwentarskich w:
  - 1) klatkach;
  - 2) kojcach.
2. Króliki utrzymuje się pojedynczo lub grupowo, przy czym króliki stada podstawowego utrzymuje się pojedynczo.
3. Samce i samice królików po osiągnięciu dojrzałości płciowej utrzymuje się oddzielnie.

4. Wymiary klatki dla królików utrzymywanych pojedynczo oraz samic z młodymi powinny wynosić w przypadku utrzymywania:
  - 1) królików o masie ciała do 2,5 kg:
    - a) wysokość – co najmniej 0,28 m,
    - b) powierzchnia podłogi – co najmniej 0,18 m², przy czym jej szerokość – co najmniej 0,38 m, a długość – co najmniej 0,45 m;
  - 2) królików o masie ciała powyżej 2,5 do 6 kg:
    - a) wysokość – co najmniej 0,32 m,
    - b) powierzchnia podłogi – co najmniej 0,24 m², przy czym jej szerokość – co najmniej 0,38 m, a długość – co najmniej 0,6 m;
  - 3) królików o masie ciała powyżej 6 kg:
    - a) wysokość – co najmniej 0,43 m,
    - b) powierzchnia podłogi – co najmniej 0,315 m², przy czym jej szerokość – co najmniej 0,45 m, a długość – co najmniej 0,7 m.
5. Powierzchnia podłogi w klatce dla królików utrzymywanych grupowo, w przeliczeniu na zwierzę, powinna wynosić w przypadku utrzymywania:
  - 1) królików o masie ciała do 2,5 kg – co najmniej 0,06 m²;
  - 2) królików o masie ciała powyżej 2,5 do 6 kg – co najmniej 0,08 m²;
  - 3) królików o masie ciała powyżej 6 kg – co najmniej 0,1 m².
6. Powierzchnia podłogi w kojcu dla królików utrzymywanych pojedynczo oraz samic z młodymi powinna wynosić w przypadku utrzymywania:
  - 1) królików o masie ciała do 2,5 kg – co najmniej 0,18 m², przy czym jej szerokość – co najmniej 0,4 m, a długość – co najmniej 0,45 m;
  - 2) królików o masie ciała powyżej 2,5 do 6 kg – co najmniej 0,24 m², przy czym jej szerokość – co najmniej 0,4 m, a długość – co najmniej 0,6 m;
  - 3) królików o masie ciała powyżej 6 kg – co najmniej 0,315 m², przy czym jej szerokość – co najmniej 0,45 m, a długość – co najmniej 0,7 m.
7. Powierzchnia podłogi w kojcu dla królików utrzymywanych grupowo, w przeliczeniu na zwierzę, powinna wynosić w przypadku utrzymywania:
  - 1) królików o masie ciała do 2,5 kg – co najmniej 0,06 m²;
  - 2) królików o masie ciała powyżej 2,5 do 6 kg – co najmniej 0,08 m²;
  - 3) królików o masie ciała powyżej 6 kg – co najmniej 0,1 m².
8. Klatkę i kojec dla samic królików, z wyjątkiem samic utrzymywanych na ściółce, wyposaża się w domek wykotowy.

Powyższe przepisy zostały dodatkowo wyposażone w wymóg by każde zwierzę futerkowe miało zapewniony stały dostęp do wody o parametrach wody pitnej dla ludzi.

Zapotrzebowanie królików na wodę wg Piórkowskiej i Niedźwiadka [1995]:

- samice i samce w okresie spokoju płciowego 0,5-1,0 litra/dobę;
- samice ciężarne i do 21 dnia laktacji 0,7-1,2 litra/dobę;
- samice odchowujące młode od 21 dnia odsadzenia 0,9-1,5 litra/dobę;
- młode króliki po odsadzeniu do wieku 3 miesiące 0,2-0,5 litra/dobę.

Przykładowe dzienne dawki pokarmowe dla królików opracowane przez dr Leszka Gacka z Zakładu Doświadczalnego Instytutu Zootechniki w Chorzelowie.

Podane niżej zestawy paszowe należy stosować zamiennie tj. zestawy zawierające Polfamix stosować na przemian z zestawami bez witamin.

Tabela 5. Przykładowe dzienne dawki pokarmowe dla królików młodych w gramach na jedną sztukę

Wiek królika w dniach	Pasze treściwe		Ziemniaki		Pasze soczyste*		Siano	
	lato	zima	lato	zima	lato	zima	lato	zima
30-60	30	40	30	40	300	150	20	50
60-90	40	50	50	60	500	250	30	120
90-120	50	60	70	80	650	250	30	150
120-150	60	70	70	80	700	250	30	150

* w okresie lata zielonki, w okresie zimy okopowe

Tabela 6. Przykładowe dzienne dawki pokarmowe dla królików dorosłych w gramach na jedną sztukę

Rodzaj królika	Pasze treściwe		Ziemniaki		Pasze soczyste*		Siano	
	lato	zima	lato	zima	lato	zima	lato	zima
Samce i samice w okresie rozrodu	70	120	60	100	1200	500	80	200
Samce i samice w okresie spoczynku	40	50	20	70	800	200	50	150

* w okresie lata zielonki, w okresie zimy okopowe

Przykłady zestawów paszowych dla stada podstawowego na okres zimowy w przeliczeniu na jedną sztukę w gramach

Zestaw I

Marchew lub buraki pastewne 300
Siano 70
Jęczmień 40
Chleb czerstwy 20
Polfamix KF 1,5

Zestaw II

Owies 30
Buraki cukrowe 800

Zestaw III

Ziemniaki parowane 100
Otręby pszenne 20
Owies 30
Kukurydza srurowana 20
Odpady warzyw 20
Siano 60
Polfamix KF 1,5

Zestaw IV

Owies 30
Siano 50
Buraki cukrowe 600

Zestaw V

Marchew lub buraki pastewne 150
Jęczmień 40
Ziemniaki parowane 80
Siano 60
Otręby pszenne 20
Polfamix KF 1,5

Zestaw VI

Owies 30
Siano 100
Buraki pastewne 400

Tabela 7. Środki dezynfekcyjne do stosowania min. w króliczarni

Nazwa preparatu	Zastosowanie
Soda kaustyczna (żrąca)	do dezynfekcji pomieszczeń
Wapno gaszone	Do dezynfekcji pomieszczeń, ziemi oraz miejsc składowania odchodów
Chloramina B	do dezynfekcji pojemników i sprzętu fermowego
Chloramina T	do rąk i wody
Lubisan	do dezynfekcji pomieszczeń, ziemi oraz miejsc składowania odchodów
Stalosan F	do sanitzacji i dezynfekcji pomieszczeń, ziemi oraz miejsc składowania odchodów, może być zastosowany w obecności zwierząt
Formalina	do dezynfekcji pomieszczeń, ziemi oraz miejsc składowania odchodów
Desoform	do dezynfekcji i mycia powierzchni oraz sprzętu w pomieszczeniach inwentarskich, narzędzi laboratoryjnych
Lysoformin 3000	do dezynfekcji sprzętu i pomieszczeń dla zwierząt
Lizol	do dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu
Kreolina	do dezynfekcji pomieszczeń
Septyl	do dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu fermowego
Bioval	do dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu fermowego
Atlantol	do dezynfekcji pomieszczeń, mat dezynfekcyjnych
Chlorofenol	do dezynfekcji pomieszczeń
Sterinol	do dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu fermowego
Natusan (DSC-1000)	do mycia i sanitzacji pomieszczeń
Pollena – Jod K	do dezynfekcji pomieszczeń (obecności zwierząt) i sprzętu fermowego
Incodyna	do sprzętu kuchennego, środków transportu, pomieszczeń
Rapicid	do mycia i dezynfekcji pomieszczeń inwentarskich (w obecności zwierząt) oraz nasączania mat dezynfekcyjnych
Virkon	do dezynfekcji pomieszczeń (w obecności zwierząt), środków transportu oraz sprzętu weterynaryjnego i zootechnicznego
Trichlorol	do dezynfekcji i mycia powierzchni i sprzętów na farmie
OO-Cide	do dezynfekcji pomieszczeń inwentarskich, działa bakterio- wirusowo- i grzybobójczo; nie może być stosowany w obecności zwierząt
Clinafarm-spray	preparat grzybobójczy do stosowania w pomieszczeniach w obecności zwierząt
Sanwet	do dezynfekcji pomieszczeń dla zwierząt, narzędzi chirurgicznych i sprzętu medycznego

Tabela 8. Program szczepień ochronnych królików

Schorzenie, choroba	Grupa królików	Szczepionka	Częstotliwość
Myksamatoza	stado podstawowe, młode przed tuczem	Myxovac M	pierwsze szczepienie po odsadzeniu, powtórka po 6 tyg., następnie powtarzamy co 4 miesiące
Pomór chiński, VHD	matki i młode, stado podstawowe	Cunivac	1-2 razy do roku w zależności od poziomu wirusa
Pastereloza	matki i młode, stado podstawowe	Cunipastivac lub autoszczepionka	pierwsze szczepienie w razie potrzeby, powtórka po 3 tyg., następna powtórka po 6 tyg., potem co 3 miesiące; szczepionkę stosuje się podskórnie w dawce: dorosłe – 1 ml (po 0,5 ml z obu stron szyi), młode (powyżej 1kg) – 0,5 ml (też po obu stronach szyi)

Tabela 9. Program zwalczania pasożytów królików

Pasożyt	Grupa królików	Substancja aktywna	Metoda podania	Częstotliwość
Kokcydia (Eimeria)	matki, młode na początku tuczu	robenidyna	w karmie	ciągle dezynwazja: OO-Cide
Robaki jelitowe	stado zarodowe	fenbendazol, fenbenat, pyrantel	w karmie	co 42 dni
Świerzb uszny	młode i stare stado podstawowe	diazinon (biocyt) biodylon, ivomec	miejscowo	przez 10 tyg. Sprawdzamy i później 1 raz w miesiącu, samice podskórnie w dawce 0,1 lub 0,4 ml na 1 kg m.c.; niewskazana u młodych i ciężarnych
Grzybice	młode w gniazdach	siarka imaverol (enilokonzol)	pudrowanie lub oprysk roztworem wodnym	raz na 2 tyg. w przypadku zmian chorobowych

VADEMECUM PRODUKCJI ŻYWCA KRÓLICZEGO

dr Leszek Antoni Gacek

Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki Chorzeliów Sp. z o.o.

Produkcja żywca króliczego rządzi się nieco innymi prawami niż powszechnie pojmowana hodowla królików. Zasadniczą różnicą, oprócz skali produkcji, jest konieczność prowadzenia maksymalnie intensywnego rozrodu. Podstawą powodzenia jest uzyskiwanie od 90 do 100 kg sprzedanych królików od jednej samicy (stanowiska wykotowego) w roku.

Krycie samic powinno być przeprowadzone najpóźniej w 10 do 14 dni po poprzednim wykocie.

Pierwsze krycie samic po wykocie możemy już przeprowadzić, przy miotach standaryzowanych, od 7 dnia, a następnie kontynuujemy krycia od dnia 14. Intensywność kryć zależna jest od ilości posiadanych samców. Po pierwszym kryciu w 7 dniu następnie należy przeprowadzić w dniu 10 i 14. Dla uzyskania pewności co do skuteczności pokrycia, powtarzamy je tym samym samcem po upływie 12 do 24 godzin. Intensywność eksploatacji samca zależy od skuteczności jego pokryć, możliwej do oceny na podstawie dokumentacji hodowlanej, kondycji i chęci do krycia. Przyjmuje się, że dobry samiec może kryć dwa razy dziennie przez 4 dni, a następnie należy dać mu jeden dzień odpoczynku.

Dawka granulatu powinna być dokładnie odmierzona aby nie przekraczać ustalonych dawek a jednocześnie zapewnić królikom niezbędną jego ilość.

Samice nie kotne oraz w pierwszej połowie kotności powinny otrzymywać około 120 do 150 g granulatu dziennie, podzielone na dwie różne dawki rozdawane co 12 godzin. Przeprowadzone okresowe ważenia samic pozwalają na określenie stanu, w jakim się znajdują. Nieznaczne przybieranie na wadze, związane z ciążą, jest uzasadnione natomiast przyrost masy ciała związany z otłuszczaniem jest niedopuszczalny. Samice mające tendencję do zatuczania się mają słabsze efekty rozrodu i w takiej sytuacji można 1/2 dawki pokarmowej zastąpić sianem, oczywiście w proporcjach wagowych a nie objętościowych. Samice karmiące, odchowujące młode i będące jednocześnie kotne wymagają zwiększonych dawek pokarmowych (1000g dziennie i więcej).

Należy przeprowadzać okresowe ważenie ciała wybranych zwierząt w okresie tuczu w celu określenia tempa przyrostu masy ciała.

Założenia technologiczne produkcji żywca króliczego, w oparciu o biologię i specyfikę rasową, zakładają średnią dzienną dawkę pokarmową na jednego królika na poziomie 120 g. Ilość ta jest mniejsza na początku okresu tuczu (ok. 100 g), kiedy to zwierzęta w wieku ok. 35 dni ważą średnio po 600 g, a następnie rośnie do wartości 150 g na sztukę i więcej, przy masie ciała królików 2500 g w wieku 90 dni. Sumienne rozdawanie karmy musi być uzupełnione o rejestrowanie jej zużycia i okresowe ważenie królików tuczonych w celu określenia ich tempa wzrostu. Średnie, dzienne przyrosty masy ciała królików powinny sięgać 30 g na sztukę i tak należy rozdawać paszę aby przyrosty te uzyskać. Nie należy jednak stosować nadmiernych dawek pokarmowych ponieważ króliki nie są w stanie wykorzystać całej zadanej

paszy i będą ją marnowały. Straty paszy mogą następować poprzez jej wygrzebywanie z karmideł albo poprzez nadmierne zjadanie. Królik nie ma ruchów perystaltycznych jelit i przesuwanie treści w przewodzie pokarmowym odbywa się mechanicznie przez pobieraną karmę. Z wyliczeń wynika, że cały okres tuczu, trwający po osadzeniu 60 dni, królik powinien zużyć do 7 kg granulatu i uzyskać masę ciała 2,5-2,6 kg.

Do produkcji żywca trzeba użyć odpowiedniej rasy i prowadzić dokumentację hodowlaną.

Do produkcji żywca króliczego, w warunkach polskich, najbardziej predysponowaną rasą królików jest rasa Nowozelandzka Biała ze względu na jej wskaźniki użytkowe i stosunkowo duże pogotowie, umożliwiające dokonywanie okresowego uzupełniania stada o osobniki nie spokrewnione. Bardzo dobre, albo nawet lepsze niż przy rasie Nowozelandzkiej Białej, wyniki produkcji uzyskuje się przy oparciu produkcji o króliki rasy Termondzkiej Białej. Rasa ta jednak jako mniej popularna szybciej powoduje spokrewnienie zwierząt stadzie, może być jednak używana jako element uszlachetniający stada królików nowozelandzkich. Wszystkie zwierzęta w stadzie powinny posiadać karty na kłatkach, w których przebywają zawierające podstawowe dane dotyczące ich rozrodu, pochodzenia i wag kontrolnych. Prowadzona dokumentacja pozwala na monitorowanie zarówno ilości zużywanej karmy jak i na określenie tempa przyrostu masy ciała królików w okresie tuczu. Dokumentacja jest niezbędna do wybierania najlepszych zwierząt do remontu stada. Samice mające zastąpić swoje poprzedniczki w stadzie powinny charakteryzować się dobrym tempem wzrostu, pochodzić od samic regularnie i w terminach odchowujących liczne mioty. Samice przeznaczone do remontu stada muszą pochodzić od samców dających największy odsetek samic zakończonych oraz dających liczne mioty.

Konieczne jest prowadzenie szczepień ochronnych oraz kontrola stanu zdrowia zwierząt przez lekarza weterynarii.

Każda ferma produkcyjna powinna pozostawać pod bieżącą kontrolą lekarza weterynarii, który będzie opracowywał zarówno program szczepień ochronnych jak i innych zabiegów profilaktycznych. Podstawowymi i najgroźniejszymi chorobami królików jest myksomatoza i pomór królików. W celu ograniczenia możliwości zachorowania do minimum, przeprowadzane są, pod kontrolą lekarza weterynarii, szczepienia ochronne. Króliki stada podstawowego, dorosłe, powinny być szczepione jeden raz do roku, najlepiej wczesną wiosną, z zastosowaniem, z zastosowaniem 1 ml Myxovacum w celu uodpornienia na myksomatozę oraz 1ml Cunivacu uodparniającego na pomór króliczy. Szczepienia dokonujemy w odstępach 14 dniowych z zachowaniem zasad higieny. Króliki młode szczepimy na myksomatozę dawką 1 ml Myxovacum w trakcie odsadzania od samic w wieku minimum 4 tygodni, a następnie po 10-14 dniach odszczepiamy 0,5 ml Cunivacu w celu uodpornienia na pomór. Stosowane terminy szczepień konsultujemy zawsze z lekarzami weterynarii.

Produkcję żywca króliczego należy prowadzić w odpowiednich warunkach środowiskowych i z dostatecznym wyposażeniem technicznym.

Króliki są bardzo wrażliwe na przeciągi, co należy brać pod uwagę zarówno w budowie klatek (szczelne dopasowanie ścian), jak i przy urządzeniu większych pomieszczeń, w których ustawia się klatki. Pamiętać należy o zakładaniu moskitier w oknach w okresie miesięcy letnich zabezpieczając króliki przed muchami czy komarami przenoszącymi wiele schorzeń, w tym jednego z najgroźniejszych – myksomatozy.

Warunki zootechniczne:

- temperatura minimalna – 12°C; optymalna 18°C-22°C; maksymalna 26°C
- szybkość przepływu powietrza 0,25 m/sek
- wymiana powietrza zima 0,8 m³/h/kg; lato 4 m³/h/kg
- wilgotność maksymalna 75%
- oświetlenie stado produkcyjne – 70 lux; sektor tuczu – 50 lux

Żywnienie:

- Ilość dni żywieniowych
  - dorosłe – 365 dni
  - młódzież – 60 dni
- Średnie dzienne dawki granulatu dla jednej sztuki w kilogramach
  - samce dorosłe – 0,15
  - samice dorosłe (nie kotne i w pierwszej połowie kotności) – 0,2
  - samice dorosłe (kotne i z młodymi) – 0,6
  - młódzież w okresie tuczu – 0,12
- Zapotrzebowanie na wodę wciągu doby (stały dostęp)
  - króliki dorosłe 0,5-1,5 litra
  - króliki młode 0,2-0,5 litra

Produkcja żywca:

- stosunek samic do samców 8:1
- brakowanie stada 100%
- średnia ilość miotów w roku od jednej samicy (stanowiska wykotowego) – 6
- średnia ilość królików sprzedanych od jednej samicy (stanowiska wykotowego) w roku – 3

ZAGOSPODAROWANIE MIĘSA KRÓLICZEGO NA WŁASNE POTRZEBY

Po obiecującym okresie wzrostu zapotrzebowania na brojlery królicze w krajach „starej Unii Europejskiej”, wyraźnym ożywieniu w produkcji brojlerów w Polsce, od kilku lat mamy do czynienia z brakiem zainteresowania tą działalnością produkcyjną. Produkcja brojlerów króliczych z natury rzeczy jest produkcją intensywną: utrzymywane bez ściółki, w klatkach z siatki zwierzęta są żywione pełnoporcjowym granulatem, pojeone z pideł automatycznych i podlegają rygorystycznemu programowi szczepień ochronnych przed chorobami, z których najgroźniejszą jest, roznoszona przez komary myksomatoza. W 30 dni przy matkach i po 60 dniach po odsadzeniu uzyskuje się brojlery o masie ciała 2,5-2,6 kg. Wysokie ceny granulatów i zaniżone ceny skupu żywca dyktowane przez monopolistę na polskim rynku brojlerów króliczych powodują wyraźny brak opłacalności tej w tej branży.

W niektórych olsztyńskich marketach można kupić mrożone tuszki królicze z Francji, o polskie znacznie trudniej. Dziwnie niskie ceny skupu żywych królików mają się nijak do ceny tuszki w sklepie,

ale przecież to nie powód, żeby rezygnować ze spożywania tego wartościowego mięsa. Brojler króliczy może być wyprodukowany w oparciu o pasze gospodarskie w każdym gospodarstwie. Oczywiście tuczą będzie trwał trochę dłużej, ale efekt tuczki może być lepszy niż w technologii intensywnej: tuszki mogą być tańsze, a mięso bardziej smaczne.

Wysoka wartość odżywcza mięsa króliczego i potencjalne zapotrzebowanie na ten produkt w pełni uzasadniają potrzebę przywrócenia tej produkcji w wielu gospodarstwach. Zaniedbany rynek mięsa króliczego trzeba na nowo „odkryć”, odbudować i na bieżąco dbać o jego rozwój.

Nie ma jeszcze problemu z zakupem zwierząt do założenia stad podstawowych, gdyż na terenie naszego województwa funkcjonuje kilka stad zarodowych królików ras dużych i średnich, których właściciele za doskonałe efekty hodowlane uzyskują na wystawach krajowych i zagranicznych czempionaty i pierwsze nagrody.

Dojrzewanie mięsa króliczego

Przyzwyczajenie do utartych schematów przygotowywania potraw z wieprzowiny lub mięsa drobiowego powoduje, że często w gastronomii królików, baraniny i dziczyzny popełnia się podstawowy błąd: do przyrządzenia potraw używane bywa świeże mięso tych zwierząt.

A przecież bezpośrednio po uboju mięso nie nadaje się do gotowania, gdyż po obróbce termicznej staje się twarde, łykowate i nawet dość długie ogrzewanie nie powoduje należytego jego zmiękczenia. Dlatego rozebrane na części tuszki królików muszą zostać poddane dojrzewaniu przez pewien czas, po którym dopiero nadają się do dalszej obróbki, aż nastąpią w ich tkankach zmiany chemiczne.

W temperaturze pokojowej dojrzewanie przebiega szybko, ale jednocześnie równie błyskawicznie rozwijają się bakterie gnilne, powodujące psucie się mięsa. Aby temu zapobiec, mięso do dojrzewania należy zawiesić lub ułożyć w temperaturze najlepiej 8-10°C na czas 24-36 godzin.

W mięsie, które przeszło proces dojrzewania, ustępuje stężenie mięśni, mięso staje się kruche, w czasie zaś procesu gotowania, smażenia i duszenia nabiera charakterystycznego – niepowtarzalnego zapachu i smaku.

Istnieje kilka sposobów przygotowania mięsa do dojrzewania.

Cztery podstawowe – to: bejcowanie, przechowywanie w cebuli i czosnku, zalewanie serwatką oraz zawijanie w liście chrzanu lub pokrzywy.

Działania te zabezpieczają mięso przed zepsuciem i korzystnie wpływają na wszystkie procesy zachodzące podczas termicznej obróbki przygotowywanej potrawy.

Bejcowanie

250 ml octu spirytusowego (10 %); 5 ziaren pieprzu; 4 ziarna ziela angielskiego; 2 liście laurowe; 3 ziarna jałowca; 2 ząbki czosnku; sól; cukier.

Do emaliowanego naczynia wlać 750 ml wody, dodać przyprawę. Gotować pod przykryciem 3-5 min. Ostudzić. Wlać odmierzoną ilość octu, przykryć i wystudzić.

Wlać odmierzoną ilość octu, przykryć i wystudzić. Mięso obłożyć krążkami świeżo pokrajanej cebuli, natrzeć czosnkiem zmieszany z solą. Tuszkę ułożyć w porcelanowym lub kamionkowym naczyniu, zalać ostudzoną bejcą, odstawić w chłodne miejsce – do piwnicy lub w ostateczności na najniższą półkę lodówki. W kwaśnej zalewie mięso przechowuje się 36-72 godzin.

Po wyjęciu z bejcy mięso ma charakterystyczny złotobrazowy kolor i zapach octu oraz przypraw. Nie powinno być oślizłe, po przekrojeniu kolor przechodzi z zewnętrznego na naturalny, krwistoróżowy już na przestrzeni 1 mm. Przed poddaniem procesowi obróbki tuszkę należy wysuszyć w chłodnym miejscu albo po prostu wytrzeć suchą, lnianą ściereczką.

Przechowywanie w cebuli i czosnku

4 cebule; 2 ząbki czosnku; pieprz; mielona papryka; 2 pietruszki; duży seler; sól.

Zasadą tej metody jest utrwalenie w warzywach, zawierających fitoncydy, które działają min. bakteriobójczo. Jednocześnie substancje aromatyczne warzyw wpływają korzystnie na smak i zapach mięsa.

Mięso natrzeć mielonym pieprzem i papryką oraz czosnkiem utartym z dużą ilością soli, a następnie posmarować dokładnie – przy użyciu pędzelka – olejem, co odetnie dostęp powietrza do jego powierzchniowych części. Warzywa pokrajać w cienkie plasterki i obłożyć nimi tuszkę. Tak przygotowaną tuszkę włożyć do porcelanowego lub kamiennego naczynia, przykryć stosunkowo szczelnie i odstawić w chłodne miejsce. Mięso powinno być przechowywane w cebuli i czosnku przez 24-48 godzin. Po wyjęciu z cebuli mięso ma różowawy kolor ze złotawymi przebarwieniami oraz charakterystyczny zapach cebuli i warzyw korzeniowych. Nie powinno być oślizłe, po przekrojeniu ma mieć wygląd krwistoróżowy. Przed poddaniem procesowi obróbki termicznej tuszkę należy wysuszyć w chłodnym miejscu albo wytrzeć suchą lnianą ściereczką. Warzywa użyte do przechowywania można wykorzystać do przyrządzenia potraw z królika lub innych dań (sosów).

Zalewanie serwatką

1500 ml serwatki, zsiadłego mleka lub maślanki; sól; pieprz; cukier.

Zasadą dojrzewania tuszki króliczej w serwatce jest działanie na nią kwasem mlekowym, który sprzyja procesowi kruszenia mięsa i zabezpiecza je na krótki czas przed zepsuciem. Podczas tego zabiegu mięso królicze nabiera szczególnie korzystnych wartości smakowych.

Mięso natrzeć solą i mielonym pieprzem. Serwatkę dokładnie rozmieszać – można dodać do niej trochę cukru lub dla osiągnięcia innego smaku – kilka kropel soku z cytryny. Mięso ułożyć w kamiennym garnku, zalać serwatką i pozostawić na 24-48 godzin. Serwatkę można zastąpić zsiadłym mlekiem lub maślanką. Po wyjęciu z serwatki mięso ma charakterystyczne, różowobiałe zabarwienie oraz zapach kwasu mlekowego. Nie powinno być oślizłe, po przekrojeniu ma mieć wygląd krwistoróżowy. Przed poddaniem procesowi obróbki termicznej tuszkę należy odstawić w chłodne miejsce do wyschnięcia, albo wytrzeć suchą, lnianą ściereczką. Niektóre przepisy przewidują użycie serwatki do duszenia mięsa.

Zawijanie w liście chrzanu lub pokrzyw

5-10 świeżych liści chrzanu; 20 łydąg świeżych młodych pokrzyw; sól; pieprz; ocet spirytusowy (10%).

Liście chrzanu lub pokrzyw powinny być młode, gdyż właśnie w nich stężenie substancji bakteriobójczych jest największe, a ponadto nie skażone środkami chemicznej ochrony roślin.

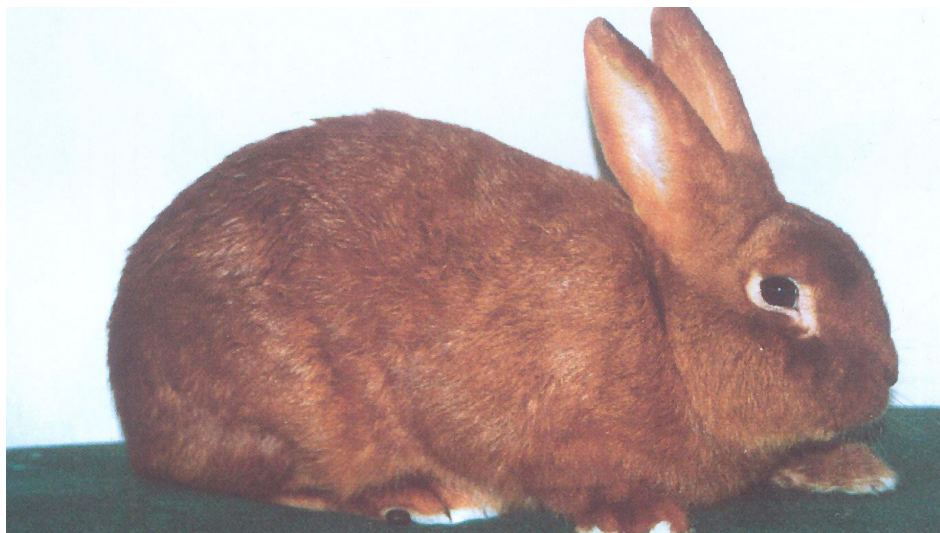
Mięso nasolić i natrzeć mielonym pieprzem. Liście i łydgi chrzanu i pokrzyw umyć pod bieżącą, zimną wodą. Owinąć liśćmi tuszkę, na wierzch położyć lnianą ściereczkę nasyconą rozcieńczonym wodą octem. Włożyć do porcelanowego lub kamionkowego naczynia i odstawić na 24-48 godzin w chłodne miejsce. Po wyjęciu z liści mięso ma charakterystyczny, różowy kolor i zapach chrzanu.

Źródła:

- Barabas, Bieniek „Króliki – Towarowa produkcja mięsna” Warszawa 2003 r.
- Chmielarczyk Teresa i Robert „Początkującym hodowcom królików Reksów” Kraków 2004 r.
- Czeranko Lucyna „Przydomowy chów królików mięsnych w wybranych gminach Województwa Dolnośląskiego realizowany w ramach Projektu Fundacji HPI” Wrocław 2004 r.

Kalifornijski

Nowozelandzki czerwony

Nowozelandzki biały

Adresy Zespołów Doradców:

■ BARTOSZYCE , ul. Kętrzyńska 45A, tel. (89) 762 22 05
■ BRANIEWO , ul. Kościuszki 118, tel. (55) 243 28 46
■ DZIAŁDOWO , ul. Polna 6/20, tel. (23) 696 19 75
■ ELBLĄG , ul. Nowodworska 10B, tel. (55) 235 32 36 • Pastęg, ul. Bankowa 25, tel. (55) 248 55 04
■ EŁK , ul. Zamkowa 8, tel. (87) 621 69 67
■ GIŻYCKO , ul. Przemysłowa 2, tel. (87) 428 51 99
■ GOŁDAP , ul. Wolności 20, tel. (87) 615 19 57
■ IŁAWA , ul. Lubawska 3, tel. (89) 649 37 73 • Lubawa, ul. Gdańska 26, tel. (89) 645 24 22
■ KĘTRZYN , ul. Powstańców Warszawy 1 (Budynek Społem), tel. (89) 751 30 93
■ LIDZBARK WARMIŃSKI , ul. Krasickiego 1, tel. (89) 767 23 10
■ MRAĞOWO , ul. Boh. Warszawy 7A/2, tel./fax (89) 741 24 51
■ NOWE MIASTO LUBAWSKIE , ul. Kazimierza Wielkiego 5, kom. 665 690 332
■ NIDZICA , ul. Słowackiego 17, tel. (89) 625 26 50
■ OLECKO , Al. Zwycięstwa 10, tel. 665 910 617
■ OLSZTYN • Biskupiec , ul. Niepodległości 4A, tel. (89) 715 22 59
■ OSTRÓDA , Grabin 17, tel. (89) 646 24 24 • Morağ, ul. Dworcowa 13, tel. (89) 757 47 61
■ PISZ , ul. Warszawska 5, tel. (87) 423 20 33
■ SZCZYTNO , ul. Józefa Narońskiego 2, tel. (89) 624 30 59
■ WĘGORZEWO , Plac Wolności 1B, tel. (87) 427 12 21

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
z siedzibą w Olsztynie

---

ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn
tel. 89 535 76 84, 89 526 44 39

---

e-mail: sekretariat@w-modr.pl
www.wmodr.pl

